SERIA II.—ANUL II.—No. 32 1 Leu Exemplarul Duminică 3 Iulie 1921

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 CONST. MILLE 1897—1920

Prim-redactor: EMIL D. FAGURE

Crede în gândul tău, exprimă convingerea ta intimă și vei fi de acord cu universul întreg.

EMERSON

Numai lemne grâne și petrol ?

E din ce în ce mai vădit lucru că România începe să fie descoperită de apuseni ca o Californie a Orientului.

Acum câți-va ani acțiuni de ale petrolului românesc erau încă considerate ca o afacere mai mult sau mai puțin îndoioasă de piețele occidentale. De la ocupațiunea străină încoace realitățile avuției noastre naționale au sărit în ochii tuturora și ne-au pus în rândul întâiu al țărilor de viitor". Ce profetic sună versul lui Bolintineanu :

Viitor de aur țara noastră are
Și prevăd prin secoli a ei înăltare !

Dar oare înălțarea unei națiuni poate veni numai de la faptul că ea poate hrăni, încălzi și lumina și pe alții ?

Grânele, lemnele și petrolul nostru pot face din România o țară dorită, invidiată și bună de cucerit, economicește, dacă nu se poate altfel.

Dorințele, invidiile, poftele ce provoacă bogățiile ei firești sunt însă nu numai de folos pentru ea, ci îi creiază și primedii. Dragostea individuală, ca și cea colectivă, poate fi izvor de fericire, dar poate fi și pricină de mari catastrofe.

O națiune nu trebue să se lase invidiată, dorită, numai pentru bunurile materiale pe cari le posedă. Ea nu poate fi iubită, dorită cu respect ca femeile frumoase dar virtuoase, de cât făcându-și cunoscute bunurile sufletești.

Nu numai armatele, vitejia și plaga unui popor impun respectul hotarelor și al independenței lui. Ceea ce apără o națiune naintea conștiinței universale este sufletul ei și acesta se oglindește în literatura, în arta, în muzica și știința ei.

* * *

Impotriva României se duce acum o campanie vajnică, surdă dar nu mai puțin intensă, cu tendința de a prezenta națiunea română ca un element inferior și nevrednic de fruntariile etnice pe cari noua așezare a Europei de mijloc și orientale i le-au asigurat.

Elita noastră socială de până ieri, cu toate cusururile inerente feudalismului economic, era cunoscută în Apus ca una din cele mai asimilate culturei, artelor și științelor. Saloanele boerilor moldoveni, cu deosebire, au fost cele dintâi cari au vorbit Apusului de însușirile sufletești ale rasei românești.

Scoaterea României din neoiobăgie, trecerea boerilor, foști mari proprietari, pe planul al doilea, ca influență politică și socială , năvălirea în viața publică a elementelor noui, apariținea îmbogățiților proaspeți și a factorului agrar ținut până ieri în ignoranță, pune țara noastră într'o împrejurare puțin propice manifestărilor sufletești și dă răgaz și curaj opresorilor de ieri, să caute a obține compasiunea Occidentului, prezentându-se pe ei ca Civilizația învinsă și pe noi ca Barbaria învingătoare.

* * *

Avem o datorie urgentă de împlinit, dacă ne dăm bine seama do perfidia unei asemenea acțiuni și de interesul nostru de a o demasca și zădărnici.

Trebue să punem în linie armata noastră intelectuală.

Am mobilizat piepturile ostașilor și am învins. Trebue să mobilizăm sufletele — celor vii ca și ale marilor noștri morți — ca să apere drepturile civilizației românești.

Trebue să adunăm tot patrimoniul național al poeziei, al legendelor, al literaturei dramatice, al muzicei, al picturei, al arhitecturei și să'l facem cunoscut Occidentului în traduceri și albumuri în toate limbile moderne.

Trebue, într'un cuvânt, să începem exportul bunurilor noastre sufletești. Pentru el nu avem nevoe de atâtea vagoane și consumațiunea internă nu ne oprește s'o facem.

Avem însă nevoe pentru aceasta ca guvernele și Mecenații noștri să priceapă întreg folosul unei asemenea acțiuni cu deosebire în momentele de față.

Avem nevoe ca ministerul Artelor să fie înzestrat prin Bugetul anului curent cu mijloace excepționale în acest scop și avem nevoe de un Comitet de acțiune pentru propaganda artistică și literară în Occident care să-și impue un program practic și repede aplicabil.

EMIL D. FAGURE

Inrudirea lui Spătar Milescu cu familia Trubețcoi

In Fevruarie din anul acesta, am vizitat la Baden lângă Viena pe *Prințul Trubețcoi*, fost ministru al Rusiei la Belgrad, la începutul războiului mondial (după moartea lui *Hartwig*). Aflasem de la sora sa, *Principesa Gagarin* din Baden-Baden, că se ocupă cu mult interes de chestiunile bisericești, și chiar ea mă îndemnase să mă duc să-l văd. Trecând prin Viena, la întoarcerea mea din Anglia, m'am oprit câteva zile acolo, am luat tramvaiul și, într'un ceas, am fost la Baden.

La Prințul Trubețcoi, am făcut și cunoștința Contelui rus *Krepiovici-Buteniev*, care, auzind că sunt Român, mi-a spus că și el e descendent din Români. Mi-a povestit că e urmașul fostului boier *Spătarul Milescu* ,mort în Rusia la 1715, și că urmașii acestuia multă vreme au purtat în Rusia numele de *Spatariev*. Rușii au luat numele de „spatar" ca nume propriu, și de acolo au format numele de familie *Spatariev*. Insuși contele nu știa dacă numele de „spătar" e nume propriu ori nume de slujbă, și m'a întrebat pe mine să-l lămuresc. I-am spus că e numele unei mari slujbe boierești, corespunzând ministrului de războiu.

Dar am găsit atât de interesant ce-mi povestea Contele Kreptovici despre urmașii Spătarului Milescu, încât i-am spus că amănuntele știute de el s'ar citi cu interes în România și că ași fi foarte bucuros să le am puse pe hârtie. Deoarece eu nu aveam de stat mult în Baden și nici în Viena, mi-a făgăduit că mi le trimete la București.

Contele și-a ținut cuvântul, și este câtva timp de când am primit recomandata sa dela Viena, cu datele pe care le împărtășesc mai la vale, despre învățatul boier român, care multă vreme a reprezentat și pe țarul Rusiei (1680—1690) la curtea chinezească din Peking.

Incep a traduce din scrisoarea contelui :

„... Intors din China, el și-a mai continuat câtăva vreme serviciul la Possolski Prikaz, iar la retragerea lui, Țarul i-a dăruit pământuri în districtul Medina, din actuala gubernie Kaluga, unde și-a încheiat zilele. Probabil, s'a căsătorit în Rusia și a lăsat urmași cari și-au luat numele de Spatariev sau Spafariev.

„Dintre urmașii săi, eu n'am auzit pomenindu-se decât de *Vasile Spatariev*, fost ofițer de marină și proprietar al unui pământ numit *Gridenski*, în districtul *Medina*. Acest Vasile se va fi născut pe la 1740 sau poate ceva mai 'nainte, pe la 1730. El trebue să fi fost nepotul (fiul fiului) Spatarului Nicolae. Neavând aici hârtiile mele de familie, nu pot spune care era numele tatălui său, cum e obiceiul la Ruși de a-l numi.

„Acest Vasile a lăsat un fiu, numit *Leonțiu*, născut pe la 1760, care și el a fost marinar și ocupa încă în 1813 postul de șef al farurilor golfului Finlandei și locuia la Reval. Pe cât mi-aduc aminte, cred că era căsătorit cu o tânără din familia *Rosenberg*, rudă a unui vestit general rus, însoțitor al lui *Suvarov* în războiul din Italia. A avut un singur fiu, care dădea mari speranțe, dar care a murit necăsătorit, ca tânăr ofițer de artilerie. Dar a lăsat și o fiică, pe *Elisabeta Leontievna*, pe care am cunoscut-o ca văduvă a unui *general Schirmann* și care a murit pe la 1880, într'o vârstă foarte înaintată, la Petersburg.

„Altă fiică a lui Leonțiu Spatariev, mai tânără decât cea pomenită, a fost și ea căsătorită cu un marinar, numit *Ivanov*, care s'a luptat la Navarin, și a lăsat doi fii, de cari cred că au murit amândoi fără copii.

„Fiica lui Vasile Spatariev, născută pe la 1764, *Alexandrina Vasilievna*, a luat în căsătorie pe *Petru Buteniev*. Aceștia au fost părinții tatălui meu *Apolinarie Buteniev*, născut la 1787, mort la 1866, fost ministru al Rusiei la Constantinopol (unde a locuit mai mult de 30 de ani) și la Roma dela 1843—1853. Bunica mea, născută Alexandrina Spatariev, a murit pe la 1807. Afară de tatăl meu, care era cel mai mare, nici unul din fiii ei n'au lăsat urmași.

„Tatăl meu s'a născut la Gridenski, pământ moștenit dela mama sa.

„Niciodată n'am auzit vorbindu-se de alți urmași ai Spătarului Nicolae Milescu, afară numai de acest Vasile, de care am pomenit, și cred că alții n'au mai fost. Aceasta face că eu sunt poate singurul urmași încă în viață al ilustrului vostru compatriot — strănepotul strănepoatei lui.

„Iată totul de care mi-aduc aminte aici, fiindcă hârtiile mele de familie au rămas la Moscova și nu le mai pot avea în mână acum.

„V'ași fi foarte recunoscător, Prea Cinstite Părinte, dacă ați avea bunătatea să-mi comunicați cândva ce se știe din izvoarele românești despre viața și urmașii imediați ai Spătarului Nicolae Milescu și dacă ceeace v'am scris se potrivește cu ce se știe în România...

ARHIM SCRIBAN

Pe munți — *de A. Murnu*

La Cruce (din Argeș) — *de A. Murnu*

In cetatea mea

In cetatea 'nchisă
Cu zăvoare grele
Mă plimbam de-o vreme
Singur, împăratul gândurilor mele.

In cetatea mea
Zăvorită zdravăn de o poartă grea,
Sunt cărări curate,
Ce 'nconjoară toate
Straturi multiforme îmbrăcate în flori
De culori
Bizare;
In cetatea 'naltă-a gândurilor mele
Eu privesc în tihnă cerul cu alt soare,
Noaptea cu-altă lună
Și cu alte stele;
In grădina verde a cetății mele,
— Cum în lumea voastră alta nu mai este, —
Fiecare arbor, fiecare floare,
Știe ca să-mi spună
Câte o poveste.

In cetatea 'naltă și închisă strașnic
Cu zăvoare grele
Și cu ziduri groase,
Unde eram singur împărat și paznic
Gândurilor mele,
Dela firicelul subțirel de iarbă
Pân' la zarea-albastră,
Dela arborele, care stă să soarbă
Inălțimi profunde
Pân' acolo unde
Zac rostogolite stâncile de piatră,
E ceva
Pe care oricât l-ați căta:
Nu e 'n lumea voastră.

In cetatea mea,
Unde nimenea
N'a putut să vadă, cât e de frumos,
Astăzi până în zori
Am găsit pe jos
Ramuri spintecate și boboci de flori,
Ș-am văzut prin roua ierbii de pe-alee
Urme de femee....
In cetatea 'naltă și închisă strașnic
Cu zăvoare grele
Nu mai sunt stapânul gândurilor mele,...
Și de azi 'nainte nu mai sunt nici paznic.

GEORGE A. PETRE

Oradea-Mare

Nedreptățirea lui Alecsandri

de Ion Sân-Giorgiu

Anatole France a spus undeva că manualul de școală consacră dar și înmormântează pe un poet. Mult adevăr se ascunde în dosul acestei afirmări, care pare un paradox. Poetul care pătrunde în cartea de școală devine clasic, talentul său nediscutabil și poezia sa loc comun. Fiind dat ca pildă de poezie copiilor, consacrarea sa e definitivă. Dar odată cu această glorie, pe care generația tânără o primește nerevizuită și fără control critic, poetul ajuns astfel clasic nu mai e cetit. Manualul de școală care nu aduce totdeauna ce e mai bun din operile marilor poeți e groaza școlarului. Prin faptul că poezia clasicului autor se găsește în cartea care se aruncă cu dispreț la sfârșitul anului școlar, și prin faptul că memorizarea silită de către viitorul cetitor de literatură devine o siluire dureroasă a memoriei, poetul trece la posteritate fără a fi cetit și fără a fi iubit. Nenorocirea lui Alexandri a fost cartea de școală. Nici unul din poeții români n'a fost mai mult învățat și interpretat de copii ca Alexandri.

Rege al poeziei românești el începuse a fi cu timpul mai mult lăudat decât cetit, mai mult memorizat decât gustat și nemurirea lui devenise astfel un fel de izolare asemănătoare cu uitarea. Generația de poeți care veni după el nu mai voi să-l cunoască. Bardul dela Mircești era prea convențional și prea românesc. Era prea puțin rafinat pentru gustul acestei noui generații. Incepuse a fi criticat fără a fi cetit.

Scrierile sale de teatru se reprezentau numai prin școli de către elevi-debutanți, sau în zile de comemorări naționale. Cel care fusese adorat de o generație ce, care ridicase întâiu poezia românească la înălțimi neatinse până atunci, nu mai era acum larul Parnasului românesc, nu mai era maestrul recunoscut fără discuție, ci era răsturnat de pe socolul unde îl veșnicise marmora. Intre reputația de care se bucura în istoria literaturei românești și între reputația ce o avea la publicul cetitor se săpase încetul cu încetul o prăpastie.

Puteava oare sărbătorirea de azi să arunce o punte de înfrățire peste această prăpastie? Desigur dacă s'ar urma sfatul unei epigrame a lui Lessing, în care autorul dramaturgiei spunea spiritual: „noi vrem să fim mai puțin lăudați dar mai mult cetiți". Acest drept îl are și Alexandri la a suta sa aniversare; *să fie cetit*. Laudele care vor fi aduse cu această ocazie nu vor putea adăoga nimic la gloria sa, pe care nimic nu a zdruncinat'o serios și nu o va putea zdruncina. Recitirea poeziilor sale lirice cu evlavia pe care o merită cel dintâi mare fabricant de rime românești, îl va reabilita în sufletul miilor de cetitor, de literatură certată astăzi cu gramatica.

Am recitit zilele acestea cele câteva volume de poezii lirice pe

(Continuare în pag. II-a)

Societatea și dreptul

de prof. EUGEN EHRLICH

Legiferarea trece de obiceiu ca cea mai veche, și ca cea mai proprie misiune a Statului. Ba chiar și ca cea originară. In realitate însă Statul devine a abea foarte târziu legiuitor. Statul primitiv este un centru de putere pur militar și nu se sinchisește nici de drept nici de tribunale.

Statul oriental, întru cât nu e puțin europenizat, nu cunoaște legile. Se vorbește de legile lui Moisi, Zaratrusta, Manu, Hamurrabi, dar acestea sunt numai compendii de drept judecătoresc și de juriști, precum și numeroase prescripții religioase, morale, ceremoniale, higienice, cum obișnuesc să le dea scrierile populare și de știința populară. Un despot oriental poate să radă de pe suprafața pământului un oraș sau să execute câteva milioane, dar nu poate introduce în imperiul sau căsătoria civilă de ex. Nici adunările poporului, din vechile orașe, — state, nu aveau în genere legi ci hotărau măsuri pentru anume cazuri: de războiu sau pace, de biruri, aliante, primiri și rezolviri de ambasade, o legiferare reală găsim mai întâi la Atena, unde se mai poate încă deosebi bine între o hotărâre asupra unei măsuri izolate (fefisma) și o hotărâre care continuă o regulă de drept (nomos) și apoi, în plină desvoltare, în vechea Roma. Statele Germane ale Evului Mediu stau la început sub influența tradiției romane, de aceia dăm și la începutul Evului Mediu de un fel de legi: capitulariile regale. Cu cât însă ele se depărtează în timp de antichitate, cu atât mai rar devin capitulariile, până când în cele din urmă dispare ori ce amintire de legiferare.

La Reichstagul din Worms, în secolul al IX se decide încă prin duel chestiunea dacă dreptul de moștenire al averilor este admisibil. Și când în secolul al XII episcopii englezi au cerut parlamentului din Morton ca să admită legitimarea în dreptul bisericesc al unui copil natural prin căsătoria ulterioară a părinților, membrii profani ai parlamentului au răspuns: „nolumus mutare leges Angliae", nu vroim să schimbăm dreptul Angliei. Cum rezulta din acest răspuns nu repulsiunea împotriva principiului legitimării, ci ideea că e vorba de ceva ce parlamentul nici nu poate și nici nu trebue să facă a fost ce a determinat răspunsul acela. Legiferarea de Stat se manifesta iarăși în secolul XI în Italia în al XIII în Anglia în al XIV în Franța și în al XV în Germania.

Altfel nici nu se putea să fie. Nu e doar suficient ca să se dea o lege, ci trebue ca ea să poată intra în vigoare. Pentru aceasta însă îi trebue Statului, tribunale sau alte autorități, organe, care să fie gata a aplica legea. Tribunale și autorități sunt însă la începutul instituțiunilor sociale, ocupate de oameni de încredere ai părților sau populațiunei, aleșii sau desemnați în alt chip, care se sinchisesc tot atât de puțin de legi, cât în unele cazuri, jurații noștri. Afară de aceasta trebue să existe mijloace pentru a aduce legea la cunoștința acestor organe răspândite pe toată suprafața imperiului. Aceste organe trebue să poată citi, înțelege și a aplica legea.

Pentru toate acestea trebue oameni pregătiți și aceștia lipseau statului oriental și au lipsit multă vreme și statului medieval. Până acum câtva timp exista în Europa un Stat, Turcia, care din acelaș motiv până la mijlocul secolului al XIX nu a avut și nu putea avea legi. Judecătorul turcesc, cadul este un preot care nu cunoaște altceva decât dreptul șeriat care conține exclusiv dreptul juristic și islamit. Dacă sultanul ar trimete kadului o lege cambială de sigur că bietul om nu ar ști ce să înceapă cu dânsa. Când Turcia după războiul Crimeei, a început să se europizeze și și-a dat un Cod comercial modern, a trebuit să creeze în acest scop și un tribunal comercial. Din aceasta expunere rezulta că e cu totul greșit când cei mai mulți oameni cred că instituțiunile sociale: căsătorie, familie, corporație, proprietate, contracte și succesiuni au fost create prin regule de drept sau chiar prin legi. Numai instituțiunile de Stat se creiază prin legi, dar marea mulțime a regulelor de drept nu s'au creiat prin legi, ci prin dreptul juriștilor și judecătorilor. Prin urmare nu s'au născut înainte ci după, căci pentru ca judecătorii și juriștii să se ocupe de o controversă juridică, trebue ca instituțiunile respective să fie în viață și să fi dat motiv la o discuțiune, chiar și în cazurile relativ rare, în cari juriștii au găsit regule de drept pentru cazuri de drept nu reale ci inventate, ideea unui asemenea caz de drept, nu le putea veni decât după ce în societate există deja o bază pentru dânsul. Statul e mai vechiu decât dreptul de Stat, regulele de drept ale dreptului de căsătorie și familie presupun existența căsătoriei și a familiei, regulele de drept ale dreptului de proprietate era imposibil să se desvolte înainte ca să fi existat normele de proprietate, regule de drept contractuale nu puteau să se ivească înainte ca să se fi încheiat contractele respective, și oamenii moșteniseră de secole averea ascendenților lor când au apărut și s'au formulat primele regule de drept privitoare la succesiune.

Așa a fost nu numai în trecutul depărtat, așa este încă și astăzi. Căci ordinea socială nu este ceva dat care cel mult din timp în timp se desvolta prin legi, ci ordinea socială este în continuă curgere: instituții vechi de stat, altele noui apar, iar cele existente își schimbă necontenit conținutul lor. Căsătoria de azi, nu este ce a fost altă dată. Chiar și cei în vârstă de numai 50 de ani vor putea stabili din amintire ca raportul soților între dânșii, ale părinților față de copil, a fost cu totul altul în tinerețea sa, decât este acum. Acolo unde s'a i-[illegible] cultivarea modernă intensivă a pământului, a înlocuit vechea constituție agrară prin una cu totul deosebită. Trebuințele orașelor mari au dat naștere marilor întreprinderi de construcții despre care cu o jumătate de secol înainte nici nu se pomenea, iar aceasta este acum pe punctul de a transforma și constituția funciară orășenească. Noi specii de contracte se încheie. Cine a știut acum 30 de ani de contractul tarifar al muncitorilor (pe care l'a descoperit Lothmar din Berna în celebra sa carte asupra contractului muncii), cine a știut acum 40 de ani de clauza concurenții în contractul funcționarilor comerciali, clauză care frământă acum atât de mult pe juriști, cine a știut acum 100 de ani de un contract de transport pe cale ferată și unde au fost acum câteva decenii cartelele și trusturile? In scurta durată a vieții omenești importanța unor asemenea schimbări se poate numai rareori recunoaște, dar în decursul secolelor ele se acumulează și determină transformări mari. Dacă societatea modernă are un aspect cu totul altul decât cea medievală, aceasta s'a întâmplat în cele mai multe cazuri cu încetul, nu prin legi ci prin mici deplasări pe cari contimporanii nici nu le-a observat. Condiții noui însemnează însă noui antagonisme de interese, noui certuri, cari cer noui hotărâri și noui regule de drept. Acestor necesități le răspund în vremea noastră, ce-i drept adesea legi, dar acestea vin ulterior, după ce trebuința s'a făcut destul de simțită pentru a pune în mișcare mașina legiferării. In cea mai mare parte însă și acum încă treaba aceasta o fac regulele de drept ale dreptului judecătoresc și juristic. De obiceiu aceasta se trece cu vederea, pentru ca judecători și juriști cari decid asupra unui nou litigiu în baza unor regule de drept găsită de dânșii, invocă în totdeauna cu această ocaziune, conform modei de azi, mai multe articole ale unei legi, aceasta e felul sofisticei juristice, pe care am descris-o amănunțit în cartea mea asupra „Logicei juristice". Legiuitorul poate hotărî prin lege nu numai acele cazuri de drept, pe care le vede, în consecință nu se pot extrage din legi deciziuni pentru cazuri de drept la cari legiuitorul nu s'a gândit și nici nu se putea gândi. Cum stau lucrurile în această privință se poate vedea dacă se ia în mână un cod adnotat. Se citează într'ânsul la fiecare articol hotărârile judecătorești se dau numai în cazurile cari au fost aduse în fața tribunalului și juriștii tratează de obiceiu în scrierile lor, numai asemenea cazuri de drept care ocupa tribunalele. Dar numai puține cauze vin în fața judecății. Cele mai multe se rezolva fără ceartă. Sunt nenumărați oameni care stau sau au stat între dânșii în nenumărate raporturi de drept și totuș nu au avut niciodată aface cu tribunalele și autoritățile. Dar chiar când o ceartă se ivește, ea se rezolvă adesea pașnic, fie că părțile se împacă, fie că renunță pentru că se tem de cheltueli și de pierdere de timp, fie că, cum se întâmpla adesea în trecut, țăranii, lucrătorii, argații, nu puteau aveau speranța să birue în justiție pe un stăpân nobil și puternic. La aceasta se adaugă că în general numai hotărârile celor mai înalte și mai de seamă tribunale au efectul de a formula regule de drept și deoarece multe feluri de litigii, la cari de obiceiu sunt în discuțiune sume mici, nu ajung în fața unor asemenea tribunale, nu există pentru ele regule de drept, cu atât mai mult cu cât și scriitorii juriști refuzau încă acum scurtă vreme, să se ocupe cu chestii cari priveau oamenii de rând și mărunți. Și totuș acestea sunt adesea din punctul de vedere social foarte importante. In fine mai lipsesc regule de drept pentru raporturi de drept ce se ivesc din nou, deoarece trebue totdeauna câtva timp până când un număr suficient de litigii care le privesc, ajung la hotărârea judecătorească și până când atrag atențiunea scriitorilor juriști.

De sigur că cel mai important raport de drept pentru marea masă a poporului este contractele de serviciu și munca. Și totuș codul civil francez îi consacră numai două articole care au trecut și în codul nostru civil. Unul interzice un con-

(Continuare în pag. II)

BIBLIOTECA NAȚIONALĂ PERIODICE